

Міністерство освіти і науки України
Бердянський державний педагогічний університет
Кафедра соціальної роботи та інклюзивної освіти

Допущено до захисту
Завідувач кафедрою

Катерина ПЕТРОВСЬКА
«18» листопада 2024 року

**«ПРОФІЛАКТИКА ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ У МЕДИЧНИХ
ПРАЦІВНИКІВ ЕКСТРЕНОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ В УМОВАХ
ВІЙНИ»**

Кваліфікаційна робота магістра

Виконавець: здобувач другого рівня вищої
освіти, групи М 22 СР
Галузь знань 23 Соціальна робота
Спеціальність 231 «Соціальна робота»
Освітньо-професійна програма: «Соціальна
педагогіка»

Петрушевська Марина Вячеславівна

Керівник:

д. пед. н., професор Ольга ГУРЕНКО

Рецензент: доц. кафедри соціальної роботи
та інклюзивної освіти, к. пед. н.
Анастасія ТУРГЕНЄВА

Запоріжжя – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФІЛАКТИЧНОЇ РОБОТИ ЩОДО МІНІМІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ У МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЕКСТРЕНОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ	11
1.1. Професійне вигорання у медичних працівників екстреної медичної допомоги під час війни у прифронтовій зоні як наукова проблема	11
1.2. Організація профілактичної роботи з мінімізації професійного вигорання у медичних працівників екстреної медичної допомоги у прифронтовій зоні під час війни	15
Висновок до першого розділу	22
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРЕВІРКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОГРАМИ ПРОФІЛАКТИКИ ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ У МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЕКСТРЕНОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ У ПРИФРОНТОВІЙ ЗОНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ	24
2.1. Вивчення реального стану рівня професійного вигорання у медичних працівників екстреної медичної допомоги під час війни у прифронтовій зоні	24
2.2. Соціально-психологічна програма профілактичної роботи з мінімізації професійного вигорання у медичних працівників екстреної медичної допомоги під час війни у прифронтовій зоні	33
2.3. Рекомендації щодо ефективного застосування соціально-психологічної програми профілактичної роботи з мінімізації професійного вигорання у медичних працівників екстреної медичної допомоги під час війни у прифронтовій зоні (для керівників Центрів екстреної медичної допомоги та медицини катастроф, керівників ДОЗ місцевих, Обласних державних адміністрацій, МОЗ України)	36
Висновок до другого розділу	44
ВИСНОВКИ	47
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	50
ДОДАТКИ	55

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ І
ТЕРМІНІВ

ВООЗ - всесвітня організація охорони здоров'я

ДОЗ - департамент охорони здоров'я

ЕМД - екстрена медична допомога

КПТ - когнітивно-поведінкова терапія

МКХ - міжнародна класифікація хвороб

МНС - медицина невідкладних станів

МОЗ - міністерство охорони здоров'я

ПВ - професійне вигоряння

СЕВ - синдром професійного вигоряння

ЦЕМД та МК - центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф

ВСТУП

Актуальність дослідження. Проблеми профілактики професійного вигорання серед медичних працівників, які працюють у екстремальних умовах війни, надзвичайно актуальна. Зокрема, медики екстреної медичної допомоги у прифронтовій зоні стикаються з підвищеним рівнем стресу, хронічною перевтомою, моральними та емоційними викликами. Ці фактори значно впливають на їхнє фізичне та психологічне здоров'я, а також на якість надання медичних послуг. Це обумовлює необхідність впровадження системної профілактичної роботи, яка включає організаційні, психологічні та соціальні аспекти. У цьому контексті дослідження методів зниження ризику вигорання медичних працівників є важливим кроком до забезпечення їхньої професійної стійкості, збереження здоров'я та підвищення ефективності діяльності.

Поряд з цим поняття професійного вигорання медичних працівників під час війни в науковій літературі залишається недостатньо розкритим та висвітленим. Виконання професійних обов'язків медичними працівниками екстреної медичної допомоги в прифронтовій зоні реалізується в критично небезпечних та несприятливих для фізичного та психологічного здоров'я умовах. Професійна характеристика однієї з найбільш гуманістичних та емпатійних професій передбачає високий рівень не тільки професійних знань та навичок, а й високий рівень моральних якостей, таких як емпатія, толерантність, співпереживання, підтримка та інші. Часті психоемоційні перевантаження призводять до трансформації особистості та змін в поведінці та психіці медичного працівника, що часто призводять до формування таких рис характеру, як наростання фрустрації, депресії, соціальної депривації, уникання спілкування, виникнення посттравматичних стресових розладів і з рештою навіть спричиняють виникнення соматичних захворювань та загострення вже існуючих, що так чи інакше може мати негативні наслідки і відобразитися негативно на якості виконання професійних обов'язків.

Саме тому, вважаємо актуальним пошук необхідних можливостей з метою запобігання професійній деформації медичних працівників, задля зміцнення стресостійкості та адаптаційних особливостей, а також підвищення рівня мотивації для продовження здійснення професійної діяльності.

Проблемою вивчення психологічних особливостей медичних працівників та пошуками шляхів подолання впливу стресогенних факторів на них висвітлені у працях вітчизняних та закордонних науковців, серед яких А. Баккер, Н. Булатевич, Дж. Грінберг, С. Максименко, В. Москалець, Г. Фрейденбергер, В. Крайнюк, В. Ждан, А. Скрипніков, Б. Федак, Л. Карамушка, Л. Стукан, Г. Сонник. Тим не менш, попри наявні численні дослідження частина проблеми залишається недостатньо висвітленою з урахуванням впливу воєнного конфлікту в Україні як безпосереднього негативного чинника впливу на процес професійного вигорання.

Професійне вигорання як психофізіологічна проблема найбільше стосується професій, чия робота пов'язана із допомогою людям. Серед допоміжних професій симптоматика професійного вигорання та вторинна психологічна травматизація фахівців найбільше відбувається у ланці комунікативної взаємодії тих професій, що стосуються безпосереднього щоденного міжособистісного спілкування. Серед чисельного розмаїття професій найбільше потерпають від професійного вигорання, як негативного наслідку професійної діяльності, педагоги, соціальні та медичні працівники, психологи, юристи, волонтери, капелани та інші. Для того, щоб мати змогу допомогти іншим, треба мати неабияку внутрішню ресурсну наповненість. Адже ми не можемо ділитися тим, чого нам і самим бракує. Тому обов'язок кожного з фахівців піклуватися в першу чергу про самого себе.

Термін “професійне вигорання” вперше був введений в 1974 році Г. Дж. Фрейденбергером для опису характеристики психологічного явища у працівників комунікативних професій, які стають залученими до негативних емоційних станів своїх комунікативних партнерів, в силу виконання своїх

професійних обов'язків, внаслідок чого постійно працюють в умовах підвищених емоційних навантажень.

ВООЗ розглядає вигоряння як “професійний феномен”, наразі його включено до Міжнародної класифікації хвороб 11-го перегляду (МКХ-11) як професійне явище, яке не класифікується як хвороба чи медичний стан і визначається як синдром, який розуміється як результат хронічного стресу на робочому місці, з яким не вдалося впоратися.

Він характеризується трьома вимірами: відчуття виснаження власного енергетичного потенціалу, підвищена психологічна відчуженість від виконання професійних обов'язків, що супроводжується негативним та цинічним ставленням до роботи, зниження професійної ефективності. Важливо зазначити, що професійне вигоряння стосується більше явищ, пов'язаних з професійною сферою діяльності та повинно бути сферою пошуків обґрунтованих дієвих шляхів щодо його подолання для створення рекомендацій, що забезпечать необхідний психологічний комфорт на робочому місці.

Серед пошуку чисельних дефініцій у працях науковців та дослідників, професійне вигоряння слід розуміти в умовах сьогодення як складну психофізіологічну реакцію організму людини на постійний вплив стресових чинників різного ступеню інтенсивності, яка зумовлена його безпосередньою професійною діяльністю, що розвивається в послідовному проходженні наступних рівнів: напруження, резистенція та виснаження, кожна з яких характеризується власними проявами та симптомами.

Одна з найбільш гуманних та емпатійних професій в сучасному суспільстві – це професія медичного працівника, що стоїть на варті збереження здоров'я, що особливо швидко мусить адаптуватися до щоденних викликів та умов сьогодення. Пандемія коронавірусної інфекції у всьому світі, а наразі і повномасштабна війна проти українського народу змушує медичних працівників виконувати професійні обов'язки в надскладних умовах постійного стану емоційного збудження та стресу, що призводять до

вторинної травматизації фахівця, про що свідчить нозологічна структура захворюваності медичних працівників та підтверджує власне етіологічне стресогенне походження більшості їх хвороб.

Частота виявлення синдрому професійного вигорання у медичних працівників у всьому світі становить 20-75%. Понад третина професіоналів медичної сфери мають найбільший ризик ураження синдромом професійного вигорання. Серед яких один з найбільших показників мають медичні працівники екстреної медичної допомоги, який становить близько 50%. При чому головними чинниками виникнення синдрому є велика кількість бюрократичних завдань (59%), надмірна кількість часу, витраченого на виконання професійних обов'язків (34%), цифрове навантаження (34%).

Ймовірно прогнозованим є поглиблення і зростання в подальшому невтішних показників професійного вигорання серед працівників саме екстреної медичної допомоги у прифронтовій зоні в умовах війни в Україні.

Довготривале виконання професійних обов'язків з постійним фізичним, психічним, психологічним та духовним виснаженням призводять до вторинної психологічної травматизації фахівців та розвитку у них так званої “втоми від співчуття”, яка може призвести до апатії, стагнації, розчарування.

Зважаючи на актуальність означеної проблеми, її практичну значущість та недостатню науково-теоретичну розробленість, було обрано тему дослідження «Профілактика професійного вигорання у медичних працівників екстреної медичної допомоги в умовах війни».

Об'єкт дослідження: процес професійного вигорання у медичних працівників екстреної медичної допомоги.

Предмет дослідження: профілактика професійного вигорання у медичних працівників екстреної медичної допомоги в умовах війни.

Мета дослідження: на основі виявлення реального стану професійного вигорання у медичних працівників екстреної медичної допомоги в прифронтовій зоні розробити рекомендації щодо його мінімізації під час війни.

Завдання дослідження:

- на основі аналізу наукової літератури та практичного досвіду діяльності екстреної медичної служби під час війни визначити ступінь дослідженості проблеми стану професійного вигорання у медичних працівників екстреної медичної допомоги в прифронтовій зоні;
- розробити діагностичний інструментарій щодо вивчення реального стану проблеми професійного вигорання у медичних працівників екстреної медичної допомоги під час війни у прифронтовій зоні;
- виявити реальний стан рівня професійного вигорання у медичних працівників екстреної медичної допомоги під час війни у прифронтовій зоні;
- розробити соціально-психологічну програму профілактичної роботи з мінімізації професійного вигорання у медичних працівників екстреної медичної допомоги під час війни у прифронтовій зоні;
- підготувати рекомендації щодо профілактики професійного вигорання у медичних працівників екстреної медичної допомоги під час війни у прифронтовій зоні.

Для аналізу проблеми профілактики професійного вигорання у медичних працівників екстреної медичної допомоги в умовах війни застосовано комплекс методів дослідження, який включає: *теоретичні методи*: аналіз і синтез – дослідження наукових джерел, нормативно-правових документів та досвіду, присвяченого профілактиці професійного вигорання; систематизація та узагальнення – для формування організаційних засад профілактичної роботи, що враховує специфіку умов війни; порівняльний аналіз – для зіставлення ефективності різних методів профілактики у кризових умовах; *емпіричні методи*: спостереження за реальним станом рівня професійного вигорання у медичних працівників екстреної медичної допомоги під час війни у прифронтовій зоні; бесіди (інтерв'ю) з працівниками ЕМД; анкетування працівників служби ЕМД задля з'ясування наявності професійного вигорання у медичних працівників екстреної медичної допомоги під час війни у прифронтовій зоні і визначення потреби в розробці

соціально-психологічної програми профілактичної роботи з мінімізації професійного вигорання у медичних працівників екстреної медичної допомоги під час війни у прифронтовій зоні; вивчення медичної документації щодо стану соматичного та ментального здоров'я працівників системи ЕМД (за згодою та потребою); психолого-педагогічний експеримент констатувального та формувального характеру, що проводився з метою визначення потреби в розробці програми профілактичної інтервенції щодо явища професійного вигорання у медичних працівників ЦЕМД та МК та розробці рекомендацій щодо його мінімізації під час війни за допомогою анкетування, бесід, спостереження, тестування тощо; *статистичних*: кількісний та якісний аналіз отриманих експериментальних даних за допомогою методів математичної статистики.

Дослідження проводилось на базі КНП “Територіальне медичне об'єднання “Обласний центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф” Запорізької обласної ради. В дослідженні брала участь експериментальна група, куди були включені 10 лікарів з медицини невідкладних станів (8 жінок та 2 чоловіки, серед яких віковий діапазон 25-35 років, - 5 осіб; 35-45 років - 2 особи; 45-55 років, - 3 особи, 20 фельдшерів з медицини невідкладних станів, серед яких віковий діапазон 25-35 років, - 10 осіб; 35-45 років - 7 осіб; 45-55 років, - 3 особи.

Наукова новизна роботи полягає в дослідженні реального стану рівня професійного вигорання у медичних працівників екстреної медичної допомоги під час війни у прифронтовій зоні, розробці соціально-психологічної програми профілактичної роботи з мінімізації професійного вигорання у медичних працівників екстреної медичної допомоги під час війни у прифронтовій зоні, а також підготовці рекомендацій щодо профілактики та мінімізації цього явища.

Практична значущість полягає в розробці рекомендацій щодо ефективного застосування соціально-психологічної програми профілактичної роботи з мінімізації професійного вигорання у медичних працівників

екстреної медичної допомоги під час війни у прифронтовій зоні (для керівників Центрів екстреної медичної допомоги та медицини катастроф, керівників ДОЗ місцевих, Обласних державних адміністрацій, МОЗ України) задля зміцнення стресостійкості та адаптаційних особливостей, а також підвищення рівня мотивації для продовження здійснення професійної діяльності медичними працівниками.

Публікація результатів дослідження представлена в Збірнику тез наукових доповідей здобувачів вищої освіти Бердянського державного педагогічного університету на Днях науки 14 травня 2024 року. [6]

Структура магістерської роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (усього 50 найменувань, з них 1 – іноземними мовами) та додатків на 5 сторінках. Повний обсяг магістерської роботи становить 72 сторінки, основний зміст викладено на 46 сторінках. Робота містить 6 таблиць та 4 рисунки.

ВИСНОВКИ

Узагальнюючи результати проведеного дослідження щодо профілактики професійного вигорання у медичних працівників екстреної медичної допомоги під час війни у прифронтовій зоні можемо зробити наступні висновки:

1. Визначено, що поняття пошуків ефективних інтервенцій щодо мінімізації професійного вигорання медичних працівників системи ЕМД та МК під час війни в науковій літературі залишається недостатньо розкритим та висвітленим.

2. Визначено основні етапи та підібрано методики для емпіричної частини дослідження. Розроблено діагностичний інструментарій щодо вивчення реального стану проблеми професійного вигорання у медичних працівників екстреної медичної допомоги під час війни у прифронтовій зоні.

3. Виявлено реальний стан рівня професійного вигорання у медичних працівників екстреної медичної допомоги під час війни у прифронтовій зоні. а саме наявні високі показники професійного вигорання у медичних працівників екстреної медичної допомоги під час війни у прифронтовій зоні по всіх фазах, а саме “Напруження”, “Резистенція”, “Виснаження” та симптомам кожної з фаз. Більшість симптомів та фаз у більшості учасників дослідження перебували на стадії активного формування.

Слід підкреслити, що у фазі “Напруження” показники всіх симптомів на стадії активного формування переважали у працівників ЕМД зі стажем роботи 10-20 років, а також в більшій мірі переважали у жінок, ніж у чоловіків. У фазі “Резистенція” показники всіх симптомів на стадії активного формування переважали у працівників ЕМД зі стажем роботи 20-30 років, в більшій мірі переважали у жінок за симптомами неадекватного вибіркового емоційного реагування та емоційно-моральної дезорієнтації; а за симптомами розширення сфери економії емоцій та редукції професійних обов’язків переважали у чоловіків. У фазі “Виснаження” показники всіх симптомів на стадії активного

формування переважали у працівників ЕМД зі стажем роботи 20-30 років, а також в більшій мірі переважали у жінок, ніж у чоловіків за симптомами психосоматичних та психовегетативних порушень; за симптомами відчуження показники переважали у чоловіків; за симптомами емоційного дефіциту та особистого відчуження показники були однакові у чоловіків та жінок.

З'ясовано, що саме вищезазначені тривожні результати даних, що засвідчили наявність високих показників симптомів емоційного вигорання у працівників ЕМД, визначають беззаперечну та безсумнівну потребу в розробці соціально-психологічної програми профілактичної роботи з мінімізації професійного вигорання у медичних працівників екстреної медичної допомоги під час війни у прифронтовій зоні.

4. Констатовано, що соціально-психологічна програма профілактичної роботи з мінімізації професійного вигорання у медичних працівників екстреної медичної допомоги під час війни у прифронтовій зоні охоплює такі основні блоки: моніторинг організаційного потенціалу особливостей розвитку у медичних працівників ПВ, який містить низку послідовних процедур для виявлення передумов і ризиків ПВ; комплекс загальних організаційно-адміністративних заходів з персоналом, що включає систему умов та заходів управлінського, медичного, психолого-педагогічного спрямування; комплекс спеціальних заходів професійно-психологічної підготовки працівників, що включає спеціальні цілеспрямовані дії та заходи, які спрямовані на формування в них психологічної стійкості до ПВ.

5. Підготовлено рекомендації щодо профілактики професійного вигорання у медичних працівників екстреної медичної допомоги під час війни у прифронтовій зоні.

Вважаємо, що реалізація розробленої нами соціально-психологічної програми профілактичної роботи з мінімізації професійного вигорання у медичних працівників екстреної медичної допомоги під час війни у прифронтовій зоні дозволить удосконалити процес профілактики ПВ у медичних працівників ЕМД.

Проведене дослідження, не вичерпує всіх аспектів проблеми та не розкриває остаточно всю глибину визначеної теми.

Перспективою подальших наукових пошуків може стати соціально-педагогічна робота з профілактики професійного вигорання інших категорій працівників, які провадять свою діяльність у прифронтовій зоні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. International Classification of Diseases 11th Revision (ICD-11 for Mortality and Morbidity Statistics (Version: 09/2020). World Health Organization (WHO): web-site. URL: <https://icd.who.int/browse11/lm/en> (дата звернення: 28.01.2024).
2. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 3. – Київ, 2018. – 236 с. Загальна редакція: Л. Гридковець. С.116-130.
3. Головенко Х. В., О. М. Сопель Поширеність синдрому емоційного вигорання у медичного персоналу і фактори, які спричиняють його розвиток. ISSN 2411-1597. Медсестринство. 2017. № 4.
4. Теренда Н.О., Павлів Т. Б., Слободян Н.О. Професійне вигорання працівників екстреної медичної допомоги (на прикладі Львівської області) ISSN 1681-2786. Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. 2021. № 1 (87).
5. Труш О.М. Профілактика емоційного вигорання у працівників медичної сфери «РедБіз Лабораторія медичного бізнесу», Київ. Вісник клубу панкреатологів. 2021.
6. Збірник тез наукових доповідей здобувачів вищої освіти Бердянського державного педагогічного університету на Днях науки 14 травня 2024 року. Том 1. Суспільні науки. Бердянськ: БДПУ, 2024. 515с. С. 251-255.
7. Основи практичної психології : [підручник] / В.Панок, Т.Титаренко, Н.Чепелева [та ін.]. - К. : Либідь, 1999. - 536 с.
8. Горачук В. В. Про оптимізацію системи охорони здоров'я працівників медичної галузі / В. В. Горачук // Український медичний часопис. – 2008. – № 6 (68). – С. 39–44.
9. Проблема вигорання у медичних працівників та способи корекції Ас. Ретявко О.В. – Харків : ХМАПО, кафедра сексології, психотерапії та медичної психотерапії, 2021.

10. URL:https://itmed.org/clinik_articles/problema_vigorannya_u_medichnih_pratsivnikiv_ta_sposobi_korektsii_/1 (дата звернення: 15.01.2024).
11. Ефективні поради від емоційного вигорання під час війни. Міністерство освіти і науки України. 2022. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/efektivni-poradi-videmocijnogo-vigorannya-pid-chas-vijni> (дата звернення: 28.01.2024).
12. Дослідження синдрому вигорання. КПТорієнтована модель допомоги при емоційному вигоранні Марія Олійник Львів червень, 2021.
13. URL:<https://umj.com.ua/uk/novyna-163821-profesijne-vigorannya-likariv-strategiyi-borotbi> (дата звернення: 28.01.2024).
14. URL:<https://moz.gov.ua/uk/profesijne-vigorannja---javische-a-ne-hvoroba-scho-naspravdi-zatverdili-v-mkh-11> (дата звернення: 28.01.2024).
15. URL: https://radnyk.org/wp-content/uploads/2020/02/www_perejlyy.pdf (дата звернення: 28.01.2024).
16. Будівська О. О. Стресостійкість як чинник профілактики професійного вигорання медичних працівників. Запоріжжя : ЗНУ, 2020. 84 с.
17. Антонюк К. А. Психологічні особливості прояву професійного вигорання в медичних працівників. Луцьк, 2024. 84 с.
18. Москалюк В.О. Попередження професійного вигорання у медичних працівників. Київ, 2023. – 92 с.
19. Батюх О. В. Синдром емоційного вигорання у медичних сестер. Медсестринство. 2011. № 1. С. 11–13. 3.
20. Березовська Л.І. Професійне вигорання як форма професійної деформації працівників організації. Актуальні проблеми психології : зб. наук. пр. Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Т. І. Організаційна психологія. Економічна психологія. Соціальна психологія. Вип. 41. 2014. С. 66 – 70.
21. Головенко Х.В., Сопель О.М. Поширеність синдрому емоційного вигорання у медичного персоналу і фактори, які спричиняють його розвиток. Медсестринство, 2017. №4. С. 51-53

22. Госпітальна шкала тривоги і депресії. URL: <https://mozok.ua/depressiya/testy/item/2711-gosptalna-shkala-trivogi--depress-HADS>

23. Греса Н. В. Особливості емоційної сфери працівників станції швидкої допомоги. Вісник Харківського національного університету. 2011. № 937. С. 48–51.

24. Депресія: серйозніше, ніж ми звикли думати. Міністерство охорони здоров'я України. 2017. URL: <https://moz.gov.ua/article/health/depresijaserjoznishe-nizh-mi-zvikli-dumati>

25. Федорченко С.В. Загальна психологія. Модуль 3 «Емоційна, вольова та мотиваційна сфери»: Конспект лекцій для студентів напряму підготовки «Психологія». Київ: ПП PVM-print, 2017. 96с

26. Запорізька міська рада. Як працюють медики під час війни» URL: <https://zp.gov.ua/uk/articles/item/12887/yak-pracyuyut-mediki-pid-chas-vijni>

27. Зливков В.Л., Лукомська С.О., Федан О.В. Психодіагностика особистості у кризових життєвих ситуаціях / В.Л.Зливков, С.О. Лукомська, О.В. Федан. Київ: Педагогічна думка, 2016. 219 с

28. Карамушка Л.М. Психологія освітнього менеджменту : навч. посібник. Київ: Либідь, 2004. 424 с.

29. Кокун О. М., Мельничук Т. І. Резилієнс-довідник: практичний посібник. Київ: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2023. 25 с.

30. Кризь війну: що відбулося з охороною здоров'я у 2022 році. URL: <https://life.pravda.com.ua/health/2023/04/3/253632/>

31. Кужель І. Р. Рівень емоційного вигорання як базовий критерій необхідності та змісту психоед'юкативної та психокорекційної роботи з медичним персоналом. Психіатрія. 2010. № 1. С. 34–39

32. Лотоцька-Голуб Л.Л. Соціально-психологічні чинники резистентності до емоційного вигорання у професійній діяльності лікарів.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук. Київ. 2016. 258 с.

33. Марія О. Дослідження синдрому вигорання. КПТ-орієнтована модель допомоги при емоційному вигоранні. Український інститут когнітивноповедінкової терапії. 2021. С. 2. URL: <https://i-cbt.org.ua/wpcontent/uploads/2021/08/Oliynyk-M.-KPT-orientovana-model-dopomogy-pryemotsiynomu-vygoranni.pdf>

34. Медичний портал. Проблема вигорання у медичних працівників та способи корекції. URL: https://itmed.org/clinic_articles/problema_vigorannya_u_medichnikh_pratsivnikiv_ta_sposobi_korektsii/

35. Міщенко М. С. Особливості дослідження синдрому емоційного вигорання за допомогою методики «діагностика рівня емоційного вигорання / М. С. Міщенко, В. В. Бойко. Young Scientist. 2015. № 4 (19). С. 103–105.

36. Назаренко І.П. Синдром емоційного вигорання серед медичних працівників психіатричної сфери. Новини медицини та фармації. 2011. № 383.

37. Наугольник Л.Б. Психологія стресу. Курс лекцій. Львів: Ліга-Прес, 2013. 128 с

38. Невидимі наслідки війни. Як розпізнати? Як спілкуватись? Як допомогти подолати? Довідник для широкого кола фахівців / К. Возніцина, Л. Литвиненко. Київ, 2020. 192 с.

39. Професійне вигорання – явище, а не хвороба: Що насправді затвердили в МКХ-11. Міністерство охорони здоров'я України. URL: <https://moz.gov.ua/article/news/profesijne-vigorannja---javische-a-ne-hvorobascho-naspravdi-zatverdili-v-mkh-11>

40. Процик І. С., Романська О. Б. Емоційне вигорання працівників як гальмівний чинник розвитку підприємства в умовах розширення міжнародних економічних відносин Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. № 2 (6), 2021. С. 99-105

41. Психологічні аспекти медичної праці: навч. Посібник / Уклад. І.В. Федік. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2017. 126 с.

42. Психосоціальна підтримка в умовах надзвичайних ситуацій: підхід резилієнс : посібник з проведення тренінгу / Н. Гусак, В. Чернобровкіна, В. Чернобровкін, А. Максименко, С. Богданов, О. Бойко ; за заг. ред. Н. Гусак ; Нац. ун-т «КиєвоМогилянська академія». Київ : НаУКМА, 2017. 174 с

43. Ретявко О.В. Проблема вигорання у медичних працівників та способи корекції. Харків : ХМАПО, кафедра сексології, психотерапії та медичної психотерапії, 2021.

44. Рогач І. М., Качала Л. О., Погоріляк Р. Ю. Морально – етичні та психологічні аспекти медичної діяльності лікарів загальної практики. Ужгород, 2010. 64 с.

45. Терзи О.О. Корекція та профілактика синдрому емоційного вигорання у лікарів. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки. 2017. Вип. 6(2). С. 101–105.

46. Чайковська О. Синдром емоційного вигорання. Львівський центр професійно-технічної освіти державної служби зайнятості. 2019) URL: <https://lcptodcz.lviv.ua/news/14-33-35-07-05-2019/>

47. Чинники емоційного виснаження у медичних працівників в умовах пандемії. URL: (https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/35331/1/dyplom_Makar_M_2021.pdf)

48. Шелков В.Ю. Профілактика синдрому вигорання у медичних працівників методами психологічної саморегуляції. Український медичний часопис. 2009. № 2 (70)ШІV. 2009. С. 57–59.

49. Юрков О.С., Соломко І.О. Синдром емоційного вигорання медичних працівників. Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Педагогіка та психологія». Випуск 1 (5), 2017. С. 213- 215

50. Громцева Олена Віталіївна (2019) Щодо питання концептуальних моделей професійного вигорання медичних працівників Грудень 2019. European Journal of Management Issues 27(3-4):63-72.